

YTTRANDE
2016-06-23

Dnr:4.3.5:241/16

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över slutbetänkandet **Olika vägar till föräldraskap** (SOU 2016:11)

MFoF har anmodats att yttra sig över förslagen i betänkandet. MFoF:s remissvar är begränsat till frågor som berör MFoF:s verksamhetsområde. Med detta som utgångspunkt avger MFoF följande yttrande.

12.8.4 De psykosociala utredningarna

MFoF delar inte utredningens bedömning att det bör vara hälso- och sjukvården och inte socialtjänsten som utreder parets eller den ensamstående kvinnans psykologiska och sociala förhållanden.

Utredningen anför att socialtjänsten förvisso gör liknande utredningar i ärenden om adoption men menar att det finns viktiga skillnader mellan en adoption och en assisterad befruktning. Det förhållandet att socialtjänsten saknar kompetens i många frågor som rör assisterad befruktning innebär enligt utredningen att de psykosociala underlagen kan bli sämre om de tas fram inom socialtjänsten. Enligt MFoF bör tyngdpunkten i den psykosociala prövningen i stället ligga på barnets bästa vilket förutsätter kompetens att bedöma risken för att barn kan fara illa och vad som krävs för lämplighet som förälder.

Härtill kan, som utredningen framhåller, de psykosociala bedömningarna inför en behandling med enbart donerade könsceller bli mer komplicerade än bedömningarna inför andra behandlingar. I dessa fall måste också bedömas hur paret eller den ensamstående kvinnan kan komma att hantera avsaknaden av genetisk koppling, och inställningen till att berätta för

barnet om dess biologiska ursprung måste utredas. MFoF menar att det liksom vid en utredning inför adoption är viktigt att ha bearbetat sin infertilitet inför en behandling med enbart donerade könsceller.

Socialtjänstens familjerätt utreder barnets bästa och föräldrars lämplighet ur olika aspekter – förutom i ärenden om adoption – i utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Inom socialtjänsten utförs även barnavårdsutredningar och utredningar av blivande familjehem. Även om förutsättningarna för de olika frågorna om föräldraskap skiljer sig åt bygger bedömningarna på samma grund. Socialtjänsten har att bedöma föräldrars lämplighet och riskfaktorer för att barn kan fara illa. För att det kommande barnets behov bäst ska kunna tillgodoses bör det enligt MFoF:s mening vara socialtjänsten som utför den psykosociala delen av den särskilda prövningen.

Ett skäl att inte flytta över de psykosociala utredningarna till socialtjänsten är enligt utredningen att man måste göra ändringar i de stränga sekretessregleringar som gäller för respektive verksamhet och således tillåta att integritetskänsliga uppgifter om enskildas personliga förhållanden förmedlas mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten. I och för sig skulle detta enligt MFoF:s mening kunna lösas med samtycke men då tillgången för uppgifterna i realiteten är en förutsättning för utredningen bör frågan i stället regleras genom en sekretessbrytande regel. För att bedöma lämpligheten som förälder bör man också ha möjlighet att inhämta uppgifter om tidigare utredningar inom socialtjänsten.

Utredningen ställer sig frågan om det är proportionerligt och ändamålsenligt att göra en förändring av sekretessbestämmelserna för att socialtjänsten ska kunna vara delaktig under en liten del av förfarandet vid en sjukvårdsinrättning. Det bör enligt MFoF framhållas att ur perspektivet barnets bästa är den psykosociala delen av prövningen avgörande för bedömningen av föräldrars lämplighet. Principen om barnets bästa bör också vara överordnad sådana skäl som tas upp i utredningen och som är att hänföra till organisatoriska faktorer.

12.8.5 Donatorerna och de donerade könscellerna

En person som vill donera ägg eller spermier ska vara myndig, dvs. ha fyllt 18 år. Det kan enligt MFoF finnas skäl att diskutera om man vid 18 års ålder har uppnått tillräcklig mognad och livserfarenhet för att kunna överblicka konsekvenserna av en donation.

Har donatorn då förutsättningar att fatta ett väl avvägt beslut sett till principen om barnets bästa för det barn som söker upp donatorn kanske långt senare i livet?

Som framgår av betänkandet bör det i många fall också vara så att en manlig donator bör vara 23-45 år och en kvinnlig 23-35 år. Frågan är om inte detta också bör avspeglas i lagstiftningen.

12.8.7 Rätten till information

Barnets rätt och möjlighet att få information om sitt ursprung är med nuvarande reglering avhängig föräldrarnas inställning till att berätta om barnets tillkomst alternativt att barnet självt har anledning att anta att han eller hon blivit till genom assisterad befruktning. Även om forskningen talar för att nästan alla föräldrar i dag vill berätta för barnet anser MFoF att det bör införas en bestämmelse om informationsplikt för föräldrarna. En sådan reglering bör kunna få en handlingsdirigerande verkan och ytterligare befästa att det rör sig om en rättighet för barnet att få kunskap om sitt ursprung. Erfarenheter från adoptionsområdet, såväl nationella som internationella adoptioner, visar vilken betydelse information om ursprung har för individens identitet. Mot den bakgrunden ställer sig MFoF bakom övriga förslag om rätt till information.

14.7.1 Allmänna utgångspunkter

Utredningen framhåller att förfaranden kring surrogatarrangemang inte alltid är reglerade i de surrogatvänliga länderna och att det är önskvärt att surrogatvänliga länder tar större ansvar för tänkbara konsekvenser. MFoF kan endast konstatera att den föreslagna svenska utökade behörigheten inte torde medverka till det.

Internationell adoption regleras i dag av såväl internationella konventioner som lagstiftning. Tillsammans utgör dessa en reglering av förhållandena så att barnets bästa beaktas, med respekt för barnets grundläggande rättigheter och för att minimera risken för handel med barn. En avsaknad av reglering innebär att det inte finns en klar uppdelning av ansvarsområden mellan länderna för att tillförsäkra att barnets rättigheter tillgodoses, t.ex. om de tilltänkta föräldrarna av något skäl inte tar emot barnet. Mot den bakgrunden delar MFoF utredningens uppfattning att Sverige bör ha en aktiv roll i det internationella arbete som finns inom bl.a. Haagkonferensen för internationell privaträtt, EU och Europarådet.

14.7.3 Utökad behörighet för socialnämnder och domstolar

När det gäller frågan om det är praktiskt möjligt för socialnämnderna att handlägga ärenden som omfattas av den utökade behörigheten bör följande nämnas.

Erfarenheterna från det internationella adoptionsområdet visar att förutom kunskap om lagstiftningen på området, och därtill kringliggande rättsområden, krävs kunskap om det administrativa systemet, tillämpningen av lagstiftningen och andra förhållanden som kan påverka förfarandet. När det gäller surrogatarrangemang tillkommer det faktum att frågan om barnet har några andra rättsliga föräldrar än den genetiska fadern och hans eventuella partner

inte behöver framgå av lagen i barnets hemvistland. Det kan också framgå på annat sätt, t.ex. av ett avtal eller av gällande praxis på området.

Svenska utlandsmyndigheter har en skyldighet att biträda svenska myndigheter med utredning i ärenden som rör fastställande av faderskap. I dag sker det främst genom biträde med DNA-provtagning och vid undertecknande av faderskapsbekräftelse. Även med det utvidgade biträde som blir följden av förslaget är det socialnämnden som i sin myndighetsutövning har att ta ställning till och tolka det underlag som tas fram av utlandsmyndigheten om lagstiftningen och handläggningen i det aktuella landet. Det innebär att socialnämnden, förutom att ha kompetensen att bedöma utländsk lagstiftning, måste kunna ta ställning till praxis, avtal m.m. för att kunna avgöra sin behörighet i varje enskilt fall. MFoF bedömer att detta innebär en vidare uppgift än idag. Och även om det i dagsläget rör sig om ett begränsat antal länder som svenska föräldrar ingår avtal om surrogatarrangemang i, så kan det inte uteslutas att den utökade behörigheten kommer att medföra att potentiella föräldrar vänder sig till andra, och fler, länder.

14.7.6 Informationsinsatser

MFoF delar utredningens uppfattning att det finns ett behov av att ta fram ett kunskapsunderlag för de statliga myndigheter och kommunens socialtjänster som kommer i kontakt med frågor om surrogatarrangemang i utlandet. Ett sådant kunskapsunderlag bör innehålla en beskrivning av de svenska rättsregler som blir tillämpliga vid handläggningen, relevanta förarbetsuttalanden och rättspraxis och tas fram av MFoF i samråd med berörda myndigheter.

MFoF ställer sig emellertid tveksam till förslaget om att utforma informationsinsatser som riktar sig till potentiella föräldrar. Även om en sådan information i vissa fall kan fylla det av utredningen föreslagna syftet – att motverka surrogatarrangemang i utlandet – ligger det en uppenbar risk i att en sådan information i stället kan fungera som en handledning i hur ett sådant arrangemang kan genomföras. Särskilt ligger det en utmaning i att, som utredningens förslag innebär, å ena sidan informera för att motverka surrogatarrangemang i utlandet och å andra sidan informera om det särskilda förfarande som föreslås gälla när ett sådant arrangemang väl genomförts.

Det kan inte ankomma på myndigheten att ha kunskap om lagstiftning, praxis, administrativa förfaranden, avtal m.fl. förfaranden i tänkbara surrogatvänliga länder för att kunna upplysa hur myndigheter eller potentiella föräldrar ska förhålla sig till olika frågeställningar i samband med enskilda surrogatarrangemang i utlandet.

18.3.4 Konsekvenser för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

MFoF delar utredningens bedömning att MFoF bör tillföras medel motsvarande kostnadsökningen för det föreslagna regeringsuppdraget, i dagsläget beräknad till 2 miljoner kronor. Härutöver gör MFoF bedömningen att det fortsatta arbetet med information, utbildning m.fl. frågor till följd av utredningens förslag innebär ett ökat arbete för myndigheten. Med hänsyn till myndighetens storlek, uppdrag i övrigt och frågans komplexitet bör MFoF:s anslag öka med motsvarande en årsarbetskraft.

Kristina Svartz
Generaldirektör

Kerstin Leupold
Föredragande